

פתרון בגרות בספרות

8281	← מספר שאלון
15/7/2020	← תאריך בחינה
13 : 00	← שעת בחינה
שיר גרינברג	← כתב/ת הפתרון

שימו לב: הפתרון כתוב בנקודות. כמו כן, מעריכי הבחינה עשויים לקבל תשובות נכונות נוספות שאינן מופיעות בו.

פרק ראשון – שירה

2. תיקון הריחות \ ארז ביטון

בשיר "תיקון הריחות", המשורר מתמודד עם משבר זהות, הנכפה עליו מצד החברה האשכנזית \ הצברית הוותיקה. משבר זה מבליט את קשיי ההגירה לארץ שחוו העולים יוצאי ארצות ערב והמזרח, ואת המורכבות שבהשתלבות בה.

זהותו של המשורר בשיר מורכבת הן מהשורשים, המסורת והתרבות שספג מבית, והן מהתרבות אליה נחשף בארץ, ובה נדרש להיטמע. ה"תיקון" שנאלץ המשורר לבצע בשיר נובע מכך שהתרבות האשכנזית והצברית הייתה התרבות השלטת, וראתה בתרבותם של העולים מארצות המזרח, תרבות נחותה – אותה יש לשכוח וממנה צריך להיפרד.

בשיר, השאלות המורכבות איתן מתמודד המשורר ונוגעות לזהותו מעוצבות באופן אירוני, באמצעות היחס של המשורר למרכיבים השונים המופיעים בשיר, וההפרדה האירונית שהוא עושה בין הריחות, הצלילים, הטעמים והמראות של החברה האשכנזית (ה"נחשבת" יותר לכאורה), לבין אלו של עולי המזרח.

פתרון בגרות בספרות

דוגמאות מתוך השיר: "טעם ערק וריח זעפרן צורב" \ "משחק סנוקר בקפה מרקו – תמונות המייצגות את הסטריאוטיפ המזרחי \ התרבות המזרחית ה"נחותה" – אותה על המשורר לסלק, ובמקום זאת לקבל על עצמו את התרבות האשכנזית ה"גבוהה", ובכך להמיר את הריחות והטעמים הללו ב"גלידה מבדולח ואוטו שמשמיע קולות של ציפורים".

כמו כן, "נשים בטעם תות שדה" מלמדות את המשורר "להריח כריכות של שייקספיר" – תיאור זה הוא תיאור אירוני שמטרתו להבליט את הגישה האדנותית והפטרונית שבה נקטה התרבות ההגמונית כלפי תרבותם של העולים מארצות ערב והמזרח (כפי שמתאר זאת המשורר ולאור מה שעולה משירו).

המטאפורה שבשורות "בערב, אני לומד לפתוח דלתות בתיבות נגינה עתיקות" מדגישה את האכזריות שבדרישתה של התרבות השלטת מהמשורר, שכן אין הוא יכול או רוצה באמת לוותר על השורשים שלו, על המסורת ועל התרבות מבית אבא. הללו הם חלק בלתי נפרד מזהותו, והאילוץ שבוויתור עליהם כופה על המשורר לחיות כאדם "מפוצל", ועל כן לא שלם. העובדה שהוא נאלץ להסתיר את החלקים האלו בזהותו ב"יום" (בתפקוד החברתי היומיומי) ולהידרש אליהם רק ב"ערב" (בסתר, באין רואה), מבליטה אף היא את הקושי שבלמלא אחר הדרישה הזו.

3. נערה מן הקטמונים (חתך אורך) \ מירי בן שמחון

א. במרכזו של השיר "נערה מן הקטמונים" עומדת אישה מזרחית בשם עליזה אלפנדרי, שחיה בשכונת הקטמון בירושלים – שכונה שבעבר הייתה מוזנחת מאוד ונחשבה למורכבת. המשוררת \ הדוברת בשיר עושה שימוש אירוני בסטריאוטיפ של האישה המזרחית – אותה מייצגת עליזה אלפנדרי, על מנת להציב מראה בפני החברה האשכנזית (ובתוכה החברה הגברית) ולהבליט את הדיכוי הכפול ממנו סבלו נשים מזרחיות.

השיר מראה כיצד עליזה אלפנדרי הפנימה את הדיכוי ואת נקודת המבט הגברית עליה, באמצעות מה שהיא מחשיבה ל"בסדר", לעומת מה ש"אינו בסדר".

רשימת ה"בסדר" – מכבסת את בגדיה, שוטפת רצפה, סורגת, תופרת ועוד (מטלות בית)

מתאימה צבעים, מורחת מייקאפ, לא נענית לחיזוריו של אשר ומסתובבת רק עם אחיה (כך שמה נשאר "נקי"), יושבת בבית ועוד (נראות)

פתרון בגרות בספרות

רשימת ה"לא בסדר" – התפרצויות (אבל זה ה"טבע" שלה), אנשים שאומרים שטויות, חסרי טעם ושאינם שומרים על כבודם. וכן ההיפך מהאמור בסעיף ה"בסדר".

ב. למעשה, שתי הרשימות הללו מצביעות על ציפיות החברה והגברים הסובבים את עליזה אלפנדרי (הן הגברים המזרחים והן הגברים האשכנזים) ממנה, ועל האופן בו הם חושבים שנערה מזרחית צריכה להתנהג ולהיראות. המשוררת מראה במעין היפוך אירוני כי הסטריאוטיפ הרווח בקרב הקבוצה החזקה הוא שלאישה המזרחית יש "תקרת זכוכית", שהיא יכולה רק להתחתן ולהביא ילדים, להסתפק בעבודות פשוטות ולא לשאוף גבוה מדי.

5. על שתיקתם של התימנים \ אהרון אלמוג

התהליך שחווים הדורות השונים הנוכרים בשיר הוא תהליך שעובר מן השתיקה אל הדיבור: השיר פותח בתיאור הדור של הסב ובהבלטת הנוהג בתרבות התימנית להתכנס יחדיו ולשתוק, שתיקה שפירושה נימוס, כבוד הדדי, הקשבה ודיאלוג.

הדובר מתאר כיצד הוא גדל "בין שתיקה לנהמה" (כלומר, משהו הקרוב לדיבור, אך עדיין אין זה דיבור של ממש).

בדור של האב, בעקבות שינויים טכנולוגיים, את ההתכנסות מחליף הטלפון, אשר האב מחכה לצלולו. הקידמה הטכנולוגית המביאה לניכור ולזרות, ועכשיו האב ממתין לצלול הטלפון בפאסיביות. הוא רוצה לדבר, ומבקש שיקשיבו לדבריו – אך לא מצליח בכך.

הדור של הבן (והנכד) – הוא מי שאמור לדבר במקום האב, ובשם התרבות ממנה באו ולגאול אותם משתיקתם הארוכה.

השורש ש.ת.ק., החוזר בשיר 4 פעמים בגרסאות שונות, ומנוגד למילה "לדבריו" המופיעה בסופו של השיר מדגישה זאת.

נקודת המבט של המשורר היא שהדורות הקודמים לא ידעו כיצד לדבר את קשיי ההגירה לארץ, ולעתים גם את ההתעלמות המופגנת של החברה הוותיקה בארץ מקשיים אלו, וכיצד השתיקה של התימנים – שהיא בייסודה דבר יפה הטבוע בתרבותם – הפכה עם השנים לשתיקה קשה וכואבת.

פתרון בגרות בספרות

פרק שני – מחזה מודרני

מקווה \ הדר גלרון

7. שני דיאלוגים מרכזיים לדוגמה שניתן לענות עליהם בתשובה זו:

א. הדיאלוג בין הבלנית הוותיקה שושנה לבלנית הצעירה שירה (כאשר הראשונה מגלה כי שירה מעבירה את לילותיה במקווה וישנה בו). קווים לדמותו של דיאלוג זה – במחזה "מקווה" דמותה של שירה בולטת בשונותה, באופייה ובאישיותה לעומת הדמויות האחרות, ומטרתה בין היתר להציב מראה בפניהן – ועל ידי כך בפני החברה הפטריארכלית, שכופה נורמות של שתיקה והשתקה על נשים אלו, ומאלצת אותן להסתגר בכאבן ובקשייהן, כדי לא לחשוף החוצה את מה שקורה בחדרי חדרים. תפקידה של שירה, אם כן, הוא להציף את הקשיים והמורכבות הזו מעל פני המקווה ולעורר דיון בעניינם.

בדיאלוג המדובר, תכונותיהן המנוגדות של שושנה ושירה נחשפות במלוא הדרן: שושנה נוקשה, לא מוכנה להיפתח לשינויים, הולכת "לפי הספר" ומדקדקת בהלכות בקוצו של יוד – ואילו שירה היא ליברלית, פתוחה, מבקשת להשפיע לטובה על נשות המקווה ולסייע להן ככל יכולתה. שושנה אומרת לה שאין זה מתפקידה, אך שירה מתעקשת. שושנה רואה את תפקידה דרך פריזמה מצומצמת מאוד, כמי שמטרתה להטביל את הנשים הללו, על מנת שיוכלו לקיים את מנהג הנידה ואת המצווה כהלכה, ואף שחושבת שהיא "רואה הכול", אין זה באמת כך. שירה היא זו שפוקחת את עיניה ואת זאת ניתן לראות מהדיאלוג.

הדיאלוג בין מיקי לתהילה – מיקי החילונית ותהילה הדתייה, שמתחנת בניגוד לרצונה עם מישהו שהיא אינה חושקת בו, עקב הנורמות החברתיות של עולמה הסגור, המכתיבות זאת. מיקי מנסה לעזור לתהילה ככל יכולתה, ומעודדת אותה לעמוד על שלה, אך תהילה עונה לה שנסיונות חייה שונות, ושמיקי באה מעולם שאין לו האפשרות להבין איך עובדים הדברים בעולמה שלה. גם כאן, רואים את התכונות המנוגדות של מיקי ותהילה, אך גם את החברות האמיצה הנרקמת ביניהן – למרות השוני. שתי הדמויות הללו מייצגות גם את ההבדל בין העולמות החרדי והחילוני (בהכללה).

שני הדיאלוגים מבקשים להבליט את היותן של הנשים במקווה – המגיעות מכל גווי הקשת הדתית (ואפילו חילונית אחת) – כפופות לנורמות שמשליטה עליהן החברה הגברית- הפטריארכלית, המכתיבה את מקומן בבית ובחברה. במחזה זה חברה זו מיוצגת על ידי פנחס – בעלה המכה של חדווה – כאשר לא רואים את דמותו במחזה, אלא רק שומעים אותו. דבר זה

פתרון בגרות בספרות

מייצג את העובדה שהנשים הללו סרות למרותם של הגברים – בין אם נראים ובין אם לא – מתוך תפיסה חברתית וותיקה, שגם גוזרת עליהן שתיקה והתבוססות בכאבן.

8. במחזה "מקווה", המחזאית מבקשת לשקף מציאות קיימת, ולהתמקד בשותפות הגורל של אותן נשים המוצגות על הבמה, ובמכנים המשותפים ביניהן – על אף שונותן הדתית. לשיטתה, נשים שונות, ברמות שונות של דתיות, נמצאות "באותה הסירה" בכל הקשור במעמד החברתי-תרבותי שלהן, ונאלצות לסור למרותם של גברים, ולאותם קודים ישנים-נושנים הנהוגים בעולמן, במסגרתן לא מדברים בחוץ על מה שקורה בחדרי חדרים, ויש לשמור את הקשיים שבמערכת הזוגית (ולעתים כפי שרואים במחזה – אלימות של ממש) לעצמן. המחזאית מבקשת להראות שתיקה כזו שהן גוזרות על עצמן מתוקף אותו "צו" יכולה להרוג (ממש באופן מילולי), ועל כן יש דווקא לדבר על הדברים, להעלות אותם לדיון – ולא להשתיק אותם. לשם כך היא משתמשת באמצעים הדרמטיים שהתיאטרון מאפשר לה, ובדמויות מגוונות במכוון.

פרק שלישי – ספרי קריאה

9. מישהו לרוץ איתו \ דוד גרוסמן

יסודות של מתח והפתעה – המסע של אסף ודינקה הכלבה למציאת תמר כרוך כולו במתח וב"קצביות" שנשמרת לאורכו של הרומן – כמו אסף, גם הקוראים מצויים במתח באשר לשאלות הבאות: האם אסף ימצא את תמר לבסוף? מה יגלה עליה? האם תמר ודינקה יתאחדו?

כמו כן, כל אחת מהדמויות שאסף פוגש בדרך מצד אחד מוסיפה עוד ועוד מידע על תמר ומסייעת לו להבין את דמותה (עד להשלמת הפאזל וליצירת התמונה המלאה), אך מן הצד השני גם מוסיפה לאווירת המסתורין והמתח האופפת את תמר. למעשה, עבור אסף דמותה של תמר היא חידה שיש לפצח (הפתעה). בנוסף, מוטיב הריצה, והמעבר המהיר והמסחרר בין מקומות, דמויות ותמונות – מוסיף גם הוא לאווירת המתח שבסיפור.

יסודות של מתח ברומן באים לידי ביטוי גם במעשה הגבורה של תמר ובתושייה שהיא מגלה למען הצלת אחיה, שי מציפורניו של פסח, בעל מעון אמני הרחוב – בחירתה לחיות ולשיר ברחוב, כדי שעובדיו של פסח במעון "יתבייתו" עליה – הכרוכה בסכנה של ממש, בריחתה המשותפת עם שי לאור יום – מלווה אף היא במתח רב (האם יצליחו לברוח מפסח?) בנוסף, כאשר תמר יוצאת לדרך היא אינה בטוחה שתכנייתה לחילוץ אסף מהמעון תצלח, ועל כן ממד ההפתעה (וכד').

*ישנן דוגמאות רבות נוספות שניתן להשתמש בהן, בתשובה לדוגמה זו נמנו רק חלק מהן.

פתרון בגרות בספרות

המקרה המוזר של הכלב בשעת לילה \ מארק האדון

יסודות של מתח והפתעה – ההפתעה הגדולה (או החידה) שעומדת במרכז הרומן: מי רצח את הכלב? את התעלומה הזו מתכוון הנער כריסטופר בון לגלות בכל מחיר. הרומן מתאר את המסע הייחודי, מלא התלאות והמכשולים, שעובר הנער האוטיסט כדי לגלות מי עשה את המעשה – ותוך כדי, מגלה גם אמיתות כואבות על חייו (למשל, שאימו ניהלה רומן עם השכן, שהיא עזבה אותו – ולא מתה כפי שסיפר לו אביו, וכד'). בהדרגתיות, מפנה עלילת הספר מקום נרחב לא רק לחידה שבמרכזה – אלא גם להתגברותו של כריסטופר על כל המכשולים העומדים בדרכו, עד לגילוי המכאיב שאביו הוא זה שהרג את הכלב.

דוגמאות למכשולים עליהם מתגבר כריסטופר יש בשפע: השיחות שלו עם השכנים – במהלכן הוא עובר מדלת לדלת, עזיבתו את הבית, נסיעתו ברכבת כדי לפגוש את אמו, ועוד ועוד.

10. בשני הספרים, תתקבל כל תשובה, כל עוד היא מנומקת היטב ומגובה בדוגמאות מתוך היצירה.

קידום
לך תצטיין

פסיכומטרי | בגרות | מבחן אמ"ר